

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 08.03.2025

Kabul Tarihi: 23.04.2025

Article Type: Research article

Submitted: 08.03.2025

Accepted: 23.04.2025



<https://doi.org/10.56448/ataddergi.1653816>

Berrin BAYBURT¹

Türk Basınında Artin Penik Olayı

Öz: Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik akımı, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi çok uluslu devletlerin parçalanmasını hızlandırırken, Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan ayrılıkçı hareketler devletin siyasal bakımdan güç kaybetmesinde etkili olmuş, bu konu Batılı devletlerin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahalesi için gerekçe olarak da kullanılmıştır. Günümüzde sürekli gündeme getirilen asılsız Ermeni iddialarının temeli I. Dünya Savaşı döneminde Osmanlı Devleti'nin cephe gerisinde asayiş sağlamak için uyguladığı tehcir politikasına dayandırılmaya çalışılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de yaşanan Artin Penik olayından hareketle tarihî olayların taraflı bir şekilde değerlendirilerek bir politika aracı olarak kullanılmasının olası sonuçları üzerine değerlendirmelerde bulunmaktır. Araştırmada verilerin elde edilmesinde literatür taraması yapılmış ve nitel betimleyici bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Artin Penik olayı Türkiye'de, Osmanlı Devleti'nden günümüze yüzyıllardır dostane bir şekilde yaşayan insanların, asılsız iddialar karşısında istenmeyen refleksler gösterebildiğini; geçmişin art niyetli olarak değerlendirilmesinin olumsuz neticeleri olduğunu

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, berrinbayburt35@gmail.com , ORCID  <https://orcid.org/0000-0003-2237-4583>

göstermekte ve tarihin ele alınmasında nesnelliğin önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Basın, Artin Penik, Ermeni İddiaları.

Artin Penik Incident in the Turkish Press

Abstract: While the nationalism movement brought by the French Revolution accelerated the disintegration of multinational states such as the Ottoman Empire and the Austro-Hungarian Empire, the separatist movements that emerged in the Ottoman Empire were effective in the political loss of power of the state, and this issue was also used as a justification for the intervention of Western states in the internal affairs of the Ottoman Empire. The unfounded Armenian allegations, which are constantly brought to the agenda today, are tried to be based on the deportation policy implemented by the Ottoman Empire during World War I in order to maintain order behind the front lines. The aim of this study is to evaluate the possible consequences of using historical events as a policy tool by evaluating them in a biased manner based on the Artin Penik incident in Turkey. A literature review was conducted to obtain the data and a qualitative descriptive research was carried out. Artin Penik incident, , shows that people in Turkey, who have been living amicably for centuries since the Ottoman Empire, can show undesirable reflexes in the face of unfounded allegations and that the malicious evaluation of the past has negative consequences and points to the importance of objectivity in the handling of history.

Keywords: Türkiye, Press, Artin Penik, Armenian Allegations.

Extent Summary

The Ottoman Empire was founded in the 13th century and reached a multinational structure in a short time. The 1789 French Revolution and the nationalism movement triggered nationalist revolts in the Ottoman Empire, especially Bulgarian, Greek, Serbian and Armenian uprisings emerged in this direction. Although the Ottoman Empire granted rights to minorities with the Tanzimat and Islahat Edicts, these regulations could not prevent nationalist movements. In the 19th century, Armenians were put forward as an instrument of the policies of the European states against the Ottoman Empire; however, some Armenians collaborated

with the Russians during the Ottoman-Russian War, and with the Treaty of Berlin (1878) signed after the war, Russia made demands to the Ottoman Empire to reform the Armenians. Within the scope of the Dashnak and Hunchak organisations that started to be established in this period, Armenians organised themselves in Anatolia and increased their rebellion movements. These organisations adopted terror as the main strategy of politics.

The article emphasises that the 1915 Deportation Law was enacted with the aim of securing the Ottoman State behind the front lines. As a matter of fact, the measures taken during the migration are explained with the support of documents in the Ottoman archives. The Ottoman government took precautions for the protection of Armenians' property, their safe travel and sustenance during the deportation process, while punishing those who did not comply with these rules. The article also reveals that the Armenian allegations are used as a political tool and that some countries are now taking steps to legalise these allegations. As seen in the United Nations' definition of genocide, the 1915 deportations of the Ottoman Empire do not fit this definition.

The article details the attack carried out by ASALA terrorists at Ankara Esenboğa Airport on 7 August 1982. The attack was carried out by ASALA members named Zouhrab Abraham Sargsyan and Leon Ekmekchian. In the attack, 9 people lost their lives and 72 people were injured. Leon Ekmekchian, who was captured alive, was sentenced to death by the court. Ekmekçian, who organised the attack, said in the court: 'They deceived us, brainwashed us. Turks and Armenians should live as friends'. As a reaction to ASALA's attacks, Artin Penik, a Turkish citizen of Armenian origin, attempted to set himself on fire in Taksim Square on 10 August 1982.

61-year-old Artin Penik attempted to set himself on fire in order to react to the attack and in the letter left at the scene, he wrote: 'I protest against the ASALA criminals. The Turkish nation will punish you'. Penik's death created a reaction against ASALA within the Armenian massacre and his body was buried in the Balıklı Armenian Cemetery on 18 August 1982

(ATAD)

with ceremonies held at the Kumkapı Virgin Mary Church. The article emphasises the importance of impartiality in historiography. When it is considered that the Armenian allegations are distorted within the framework of political interests, it is stated that such statements increase the unrest between societies. The article states that the Artin Penik incident is an important example of the impact of biased interpretation of historical developments on individual and social events. It is emphasised that today the use of allegations for political purposes has a negative impact on the coexistence of different ethnic elements.

GİRİŞ

Kuruluşu 13. yüzyıl sonları olarak tarihlenen Osmanlı Devleti, kısa süre içinde topraklarını Anadolu ve Rumeli’de genişletmiş, İstanbul’un fethi ile Asya ve Avrupa topraklarını birleştirmesinin ardından gerçekleştirilen başarılı savaşlarla kısa sürede farklı etnik, din, mezhep vb. toplumların bir arada yaşadığı güçlü bir devlet konumuna yükselmiştir. Devletin fethettiği topraklarda uyguladığı adaletli yönetim anlayışı 19. yüzyıla gelinceye kadar toplumsal yapıda ciddi sorunlar yaşanmasının önüne geçerken, günümüzde Kafkaslar, Balkanlar ve Ortadoğu’da devam eden sorunlar bu yönetim anlayışının eksikliğine işaret etmektedir.² 1789 tarihli Fransız İhtilali’nin beraberinde getirdiği milliyetçilik akımı, Balkanlar başta olmak üzere devlete bağlı topraklarda ulusçu ayaklanmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlarken, dönemin yayımlacı ekonomileri için çok uluslu devletlerin parçalanması önemli politika araçlarından biri olmuştur.

Belli bir coğrafi alanda ortak kültür, etnik kökene sahip toplulukların siyasi ve tarihî bakımdan yüceltilmesini amaçlayan; siyasal, sosyal, kültürel, dinî düşünce ve yaklaşımlarla ideolojik bakımdan millî devletin güçlenmesini en önemli hedef sayan bir yaklaşım olan milliyetçilik³ kısa

² Budak, Mustafa. “Balkanlarda Osmanlı Hoşgörüsü mü, Osmanlı Adaleti mi?”. *Avrasya Etüdleri*, 50. 2 (2016): 273.

³ Özcan, Azmi. “Milliyetçilik”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 30, 2020, 84.

sürede çok uluslu devletlere bağlı olarak yaşayan toplumların kendi devletlerini kurma amacıyla ayrılıkçı hareketlere başvurmasına neden olmuştur. Her ne kadar Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı ile bağlı unsurlara yönelik olarak haklar bakımından bazı düzenlemeler yapsa da bu girişimlerden beklenen sonuçlar alınamamış ve Bulgar, Rum, Sırp, Ermeni ayaklanmaları baş göstermiştir.

Osmanlı Devleti'nin ilk nüfus sayımlarından olan 1896-1897 verilerine göre Osmanlı Devleti'ndeki Ermenilerin toplam nüfusu 1.042.374, Müslüman nüfus ise 14.111.945 olup, bu verilere göre Ermenilerin toplam nüfusun % 5.47'sini oluşturdukları görölmektedir. 19. yüzyıl nüfus sayımına göre de Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı Vilâyet-i Sitte olarak adlandırılan altı vilâyette de toplam nüfusları 510.065 ve bu rakamın toplam nüfus içindeki payı ise % 17,18'tir.⁴ Ermeni nüfusu 1906'da 1.050.513 olup, bu rakam toplam nüfusun % 5.03'ini, 1914'te de 1.161.169 olup toplam nüfusun %6.27'sini oluşturmaktadır.⁵

Ermeniler, özellikle 19. yüzyıldan itibaren Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı yürüttükleri politikaların aracı hâline getirilmiş, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında Rus tarafında Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmışlardır. 3 Mart 1878 tarihli Yeşilköy Antlaşması'nın 16. maddesine göre Osmanlı Devleti, Ermeniler için ıslahat yapmayı kabul etmek zorunda kalırken, bu durum 13 Haziran 1878 tarihinde imzalanan Berlin Antlaşması'nın 61. maddesine, Osmanlı Devleti'nin Ermeniler için ıslahatlar yapması ve özellikle onları, Kürtler ve Çerkezlerle karşı koruması hükmünün koyulmasına zemin hazırlamıştır.⁶

1863 tarihli Ermeni Milleti Nizamnamesinden sonra Ermeni Ulusal Meclisi'nin kurulması, eğitim ve yayın hayatında yaşanan gelişmeler

⁴ Eryılmaz, Bilal. Osmanlı Devleti'nde Nüfus Sayımları ve Nüfusun Yapısı". *Türk İdare Dergisi*, 380 (1998), 87.

⁵ Shaw, J. Standford. The Ottoman Census System and Population 1831- 1914". *International Journal of Middle East Studies*, 9 (1978), 337.

⁶ Armaoğlu, Fahir H. (1975). *Siyasî Tarih 1789-1960*, 2. baskı, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975, 275.

Ermeniler arasında etkili olurken, ortaya çıkan politik Ermeni bilinci, kültürel romantizmden güç alan bir durumdan eyleme dayalı bir programa doğru bir gelişme göstermiştir. Bu ise Ermeni komitelerinin temelini oluşturan derneklerin kurulması ile devam etmiştir. Zamanla siyasal örgütlere dönüşen bu oluşumlar içinde yer alan Taşnak ve Hınçak örgütleri faaliyet alanı olarak kendilerine Anadolu'yu seçmişlerdir.⁷

19. yüzyılın ikinci yarısında kurulmaya başlayan bu cemiyetler, kısa sürede güçlenmiş ve Ermeniler üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Zamanla Hınçak ve Taşnaksutyun, Ermeni toplumunu etkileyen birer parti haline gelmişler; hazırladıkları parti programları, amaçlarına ulaşmak için terör, isyan, tedhiş gibi yöntemleri kullanmayı ilke olarak kabul etmiştir.⁸ Ermeni milliyetçi hareketini örgütleyen bu iki oluşum, zaman içinde görüş ayrılığına düşmüş, Marksist ideolojiyi benimseyen Hınçaklar ile Türkiye'de işçi sınıfının olmaması nedeniyle Türkiye'deki Ermenilerin harekete katılımının az olacağını ifade eden Taşnak Komitesi arasında ideoloji ve yöntem bakımından görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum iki örgütün 1896'a kadar iki ayrı örgüt olarak faaliyetlerini sürdürmesine zemin hazırlamıştır. Taşnak Komitesine bağlı olanlar 1890'da Erzurum ve çevresinde silahlı eylemler gerçekleştirmişler, 3. Kolordu ile çatışmalara girmişlerdir. Örgüt mensupları Müslüman köylerine baskınlar düzenleyerek çatışma ortamı yaratmayı bir yöntem olarak benimsemiş ve 1896'da bu silahlı çeteler Türk-Rus sınırını geçmişlerdir.⁹

Batılı devletlerin desteklerini arkasına alarak Türk topraklarında devlet kurmayı hedefleyen Ermeniler, Doğu Anadolu'da azınlık olarak

⁷ Özşavlı, Halil. "Ermeni Milliyetçilik Hareketlerinin Doğuşu Taşnak-İttihat ve Terakki İttifakı". *Ermeni Araştırmaları*, 41 (2012), 181.

⁸ Doğan, Orhan. "Ermeni Komiteleri Hınçak ve Taşnaksütun Rus Adalet Bakanı Y. Muravyev'in Ermeni Komitelerine İlişkin Raporu". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2008), 397.

⁹ Uzun, Turgay. "Osmanlı Devleti'nde Milliyetçilik Hareketleri". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 4 (2000), 274.

yaşadıkları Vilâyât-ı Sitte'de (Erzurum, Van, Bitlis, Sivas, Diyarbakır, Harput) nüfus çoğunluğunu oluşturan Türkleri ortadan kaldırmak suretiyle bu amaçlarını hayata geçirmeye çalışmışlardır. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nin güç kaybettiği dönemlerde, isyanlar çıkarmış, devlet kuvvetlerine ve halka saldırmışlardır. Türkler ve Ermeniler arasındaki ilişkilerin kırılma noktası ise Osmanlı Devleti'ni paylaşmayı amaçlayan gizli antlaşmaları yapan İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'nın I. Dünya Savaşı'nda Türk topraklarına saldırması olmuştur.¹⁰

Günümüzde sürekli gündeme getirilen asılsız Ermeni iddialarının kaynağını I. Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan Sevk ve İskân Kanunu çerçevesinde gerçekleştirilen göçler oluşturmaktadır. Sevk ve İskân Kanunu'nda doğrudan Ermenilerden bahsedilmediği¹¹ gibi tehcir sırasında yaşanabilecek olumsuzluklara karşılık devletin tedbirler aldığı da görülmektedir. Göç sırasında Ermenilerin mal, para ve ziynet eşyalarının korunması, sevk masrafları, güvenlik önlemleri, iaşeleri, salgın hastalıkların önlenmesi gibi çok sayıda konu başlığında yapılan düzenlemeler ve alınan kararlarla göç sırasında yaşanabilecek olumsuzluklara karşı çok sayıda tedbirin uygulanması sağlanmıştır.¹²

İhtiyaçların karşılanması için yevmiyeler verilmiş, vilayet ve mutasarrıflıklara para gönderilmiştir. Bu paraların yalnızca Ermenilerin sevklerinde kullanılması amacıyla da yerel yöneticiler uyarılmış, I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda kısıtlı olan bütçeden pay ayrılmıştır. Görevlerini yerine getirmeyenler ya da kötü kullananlar ise görevlerinden uzaklaştırılmış ve Divan-ı Harb'e sevk edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Divan-ı Harp'te 1.973 kişi yargılanırken, bunların bir kısmı ise idam edilmiştir.¹³ Avrupa'da uğradığı suikast sonucu hayatını

¹⁰ Beyoğlu, Süleyman. "1915 Tehciri ve Soykırım İddiaları". *Uluslararası Türk Ermeni İlişkileri Sempozyumu*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 2001, 171.

¹¹ Süslü, Azmi. "Tehcir Olayındaki Gerçekler". *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6. 1 (2014), 281.

¹² Kurtuluş, Fehmi. *Ermeni Tehciri ve Alınan Önlemler*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2019, 55.

¹³ Sezer, Cemal. "Osmanlı Devleti'nin Sevk Sırasında Ermenilere Yönelik Uygulamaları 1915-1917". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 13 (2011): 30-53.

kaybeden Talat Paşa, anılarında bu kararın savaş döneminin olağanüstü koşullarının bir sonucu olduğunu belirtirken yine göç sırasında yaşanabilecek tüm olumsuz ihtimallere karşı önlemlerin alındığını ifade etmektedir.¹⁴ Justin McCarthy, bu göç sırasında ölen Ermeni sayısını değerlendirirken ölen Müslüman sayısının da dikkate alınması gerektiğine dikkat çekmektedir. Nitekim rakamlar çoğu Türk olan 2.5 milyon Anadolu Müslümanının öldüğünü ortaya koymakta olup Ermenilerin yaşadığı altı vilâyette 1 milyondan fazla Müslüman öldürüldüğünü göstermektedir.¹⁵ Justin McCarthy'nin belirttiği gibi bir savaşta yalnızca tek bir tarafın kayıpları sayıldığında, bunun bir soykırım gibi gösterilmesi kolaydır. Örneğin, Amerikan İç Savaşında yalnızca Kuzey'in verdiği kayıpları incelediğimizde Güney'i; sadece Güney'dekilerin kayıplarını incelediğimizde ise Kuzeyi soykırım yapmakla suçlamak kaçınılmaz olmaktadır.¹⁶



Görsel 1. Ermenilerin Sevk ve İskânı (1915-1916)

Kaynak: Karacakaya, Recep ve diğerleri. *Osmanlı Belgelerinde Ermenilerin Sevk ve İskânı*, T.C.

¹⁴ Karacalı, Alpay. *Talat Paşa'nın Anıları*, 19. baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024.

¹⁵ McCarthy, Justin. *The Anatolian Armenians 1912-1922, Armenians in the Ottoman Empire And Modern Turkey (1912-1926)*, İstanbul: Boğaziçi University Publications, 1992, 23.

¹⁶ McCarthy, Justin. "Tarihten Korkmayın". *Milliyet*, 28.08.2000.

Birleşmiş Milletler Soykırım Konvansiyonu tarafından 1948 yılında kabul edilen ve 1951’de yürürlüğe giren soykırım tanımı, bir millî etnik, ya da dinî grubu tamamıyla ya da kısmen yok etme amacıyla işlemek suretiyle; bir grubun mensuplarını öldürmek, grup mensuplarına fiziki ya da zihni bakımdan zarar vermek, grubu kısmen ya da tamamen fiziksel olarak yok etmeyi amaçlayan yaşam koşulları dayatmak, grup içinde doğumları önleyecek önlemler uygulamak, grubun çocuklarını alarak başka bir gruba vermek fiillerini kapsamaktadır.¹⁷ I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti’nin cephe gerisini güvence altına almak ve asayiş sağlaması için çıkardığı Sevk ve İskân Kanunu’nun içeriği ve tatbiki bakımından söz konusu tanımda belirtilen bu nitelikleri taşımadığı açıktır. Diğer yandan bu gelişmeler sırasında çok sayıda Türk ve Müslüman da hayatını kaybetmiştir. Günümüzde asılsız Ermeni iddiaları, Sevk ve İskân Kanunu çerçevesinde yürütülen göç süreçlerine dayandırılrsa da konunun uluslararası siyaset malzemesi durumuna getirilmesi tarihin bilimsel olarak gerçekleri ortaya koymaktan ziyade politik amaçlarla değerlendirildiğine işaret etmektedir. Günümüzde çok sayıda devlet, 5 Nisan tarihini bir yandan her yıl anma törenleriyle gündeme getirirken bir yandan da yasal düzenlemelerle bu konuda tartışmaya kapalı bir tavır sergilemektedir.

Özellikle 1980’li yıllardan sonra Ermeniler çok sayıda ülkenin parlamentosundan sözde soykırımı tanıyan kararlar çıkartmak için çalışmalar yürütmüşler ve yayın faaliyetine girişmişler, başta Ermenistan olmak üzere, Avrupa ve Amerika’da çok sayıda dergi ve gazeteler aracılığıyla yoğun bir şekilde propagandaya başlamışlardır.¹⁸ Bu amaç

¹⁷ Birleşmiş Milletler. “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, <https://www.un.org>, 9.12.1948.

¹⁸ Erşan, Mesut. “Dünden Bugüne Türk-Ermeni İlişkilerine Genel Bir Bakış ve Ermeni Tehciri”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 1. 4 (2018), 8.

etrafından birleşen oluşumlar Osmanlı Devleti'nden günümüze çok sayıda devlet adamına suikast düzenlemekten de geri durmamışlardır. Örneğin, 21 Temmuz 1905'te Yıldız Camii'ndeki cuma namazının bitiminde saatli bombayla saldırı düzenlemiş olsalar da Sultan II. Abdülhamid'in bu sırada Şeyhülislam Cemaleddin Efendi ile sohbet ediyor olması suikastın amacına ulaşmasını önlemiş ancak çok sayıda insanın yaralanmasının ve ölmesinin önüne geçilememiştir.¹⁹ Cumhuriyet döneminde de Ermeni terörü devam etmiş ve özellikle 1974'ten sonra Türk diplomatlarını ve temsilciliklerini hedef alan sabotaj, suikast ve saldırı şeklinde ortaya çıkan bu girişimler çoğunlukla Ermeni nüfusun etkin olduğu ülkelerde meydana gelmiştir. Nitekim, Ermeni kökenli olan Kaliforniyalı Geourgen Yanikian, Los Angeles Türk Başkonsolosu Mehmet Baydar ve yardımcısı Bahadır Demir'i otel odasında vurarak şehit etmiştir. 1973 ile 1985 yılları arasında, Türkiye dışında Ermeni terör girişimleri sonucu 45 kişi katledilmiş,²⁰ 21 ülkenin 38 şehrinde, 39'u silahlı, 70'i bombalı, biri de işgal şeklinde gerçekleşen 110 terör eyleminin büyük bir bölümü Ermeni diasporasının etkin olduğu Batı ülkelerinde meydana gelmiştir.²¹

Ermeni iddiaları kapsamında, geçmişin tarafı olarak değerlendirilerek dünya kamuoyunda algı yaratma amacıyla kullanılması tarih biliminin siyasal bir araç durumuna indirgendiği önemli örneklerden biridir. Kuşkusuz her ulusun kendi tarihi ile övünme hakkı olsa da tarihin çarpıtılarak bir politika malzemesi haline getirilmesi davranışının bilimle bağdaşması olanaksızdır. Wayne'ye (2014) göre tarih, olayların anlatımından farklı bir şey olmadığı gibi; aslında olaylar tarihçinin kaleminden çıktığı gibi gerçekleşmemiştir. Çünkü tarih yazımında tarihçi, öykülemeye gitmektedir ve bu bakımdan buradaki en önemli

¹⁹ Engin, Vahdettin. "Sultan II. Abdülhamid'e Düzenlenen Ermeni Suikastı ve Bu Sebeple Belçika ile Yaşanan Diplomatik Kriz. *Belleten*, 59. 225 (1995), 95.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şimşir, Bilal N. *Şehit Diplomatlarımız (1972-1994)*. C. 1-2, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2000.

²¹ Aydın, Nurhan. "Asılsız Soykırım İddiası ve Ermeni Terörü", 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Tam Metin Kitabı*, C. 1, Ankara, 2011, 182.

amaç anlatılan olayların okuyanlar tarafından anlaşılmasıdır²² ve tarih, hayal kurmaya olanak sağladığı için bazı çarpıtmalara neden olabilmektedir.²³

Tüm bilim dallarında çalışan bilim insanlarının nesnel olması bilimsel bilginin güvenilirliği açısından önemli bir konudur. Her ne kadar devreye insan faktörü girdiği için tarafsız olmak her zaman olanaklı olmasa da kasıtlı olarak geçmişin çarpıtılması ve farklı amaçlarla tarihsel bilginin kullanılması tarih bilimine olan güvenilirliği zedeleyebilmektedir. Munslow'a (2000) göre bu durumda geçmişin, tarihçilerin anlatımına bağlı olması nedeniyle yaşanmışlıkların kirlenmemiş olması zor görünmektedir. Bu bakımdan tarih, edebî bir üretim olarak kalıntıları yorumlama işlevini yerine getirmektedir. Bu nedenle tarihçi açısından önemli olan nokta, bir araya getirildiğinde öykü üretebilen delillerin belirlenmesidir.²⁴ Tarih biliminde çalışanlar, tarihî metinler üzerine odaklanmış olsalar da içinde bulundukları dönemin tutkularından etkilenebilmekte; bu dönemin zaman ve mekân varsayımlarını arka plana atabilmektedir.²⁵ Bloch, tarafsızlığın bir araştırmada en önemli tutumların başında geldiğini belirtmekle birlikte, gerektiği takdirde tarihçinin en çok beğendiği kurumların dahi yerle bir olmasını bile göze alarak işini yapması gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü bu vicdani bir sorumluluktur.²⁶

Bu araştırmada, Ermeni iddialarının bireysel ve toplumsal yaşama nasıl yansıdığı göz önünde bulundurularak basında Artin Penik olayı incelenmekte ve böylece tarihin taraflı yorumlanmasının olası sonuçlarına dikkat çekilmek istenmektedir. Literatür incelendiğinde

²² Vayne, Paul. *Tarih Nasıl Yazılır?*. çev. Nihan Özyıldırım, İstanbul: Metis Yayınları, 2014.

²³ Collingwood, Robin George. *Tarih Tasarımı*. çev: Kurtuluş Dinçer, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1996, 93.

²⁴ Munslow, Alun. *Tarihin Yapısökümü*, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.

²⁵ Hobsbawm, Eric J. *Tarih üzerine*, çev: Osman Akınhay, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2001, 417.

²⁶ Bloch, March. *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*. çev: Ali Berktaş, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, 172.

Artin Penik olayını ele alan yeterli sayıda araştırmanın yapılmamış olması, çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağına işaret etmektedir. Araştırmada farklı etnik ve dinî kökene sahip olsalar da Osmanlı Devleti'nden günümüze Türkiye'de yüzyıllardır bir arada yaşayan insanların; geçmişi kendi amaçları için kullanan oluşumların faaliyetlerinden etkilendiği ortaya konulmaktadır. Araştırma, verileri doküman analizi ile elde edilen nitel betimleyici bir çalışmadır. Veri elde etmede döneme ilişkin gazete arşivlerinden yararlanılmış, Milliyet, Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinin arşivleri incelenmiş, olaya ilişkin haber metinleri ve köşe yazıları analiz edilmiştir.

Esenboğa Havalimanı Saldırısı (7 Ağustos 1982)

Ermeni terör oluşumları, Türkiye'ye yönelik çok sayıda saldırı gerçekleştirmiş, bu saldırıların bir kısmı ise yurt dışında bulunan Türk diplomatları da hedef almıştır. Söz konusu oluşumların gerçekleştirdiği bu saldırılardan biri olan Esenboğa Havalimanı saldırısı 7 Ağustos 1982 tarihinde meydana gelirken, Türkçe konuşan teröristlerin Çin yapısı silahlar kullandıkları, saldırıyı düzenleyenlerden biri olan ve ölü olarak ele geçirilen teröristin Zouhrab Abraham Sarkisyan olduğu ASALA tarafından açıklanmıştır. Saldırganların Ermeni terör örgütü ASALA'ya mensup olup, yaralı olarak yakalanan terörist ilk ifadesinde, Türkiye'ye on beş gün önce geldiklerini belirtmiştir.²⁷

Olayı gerçekleştiren teröristler, havaalanında iki saate yakın bir süre dehşet yaşatmışlar, olay esnasında Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Hamdi Yahyaoğlu ile polis memurları Atilla Bahşi ve Celal Birol şehit olmuştur. Bir Amerikalı ile bir Alman'ın da hayatını kaybettiği olayda 72 kişi yaralanmış, havaalanı müdürü Erdoğan Batısınır ile 19 kişi rehin alınmıştır. Saldırıda ağır yaralanan Erdoğan Batısınır kısa bir süre sonra hayatını kaybederken saldırıda ölen Alman'ın ise Afşin Elbistan Santral inşaatında çalışan bir mühendis olduğu belirlenmiştir.²⁸

²⁷ "Ermeni Teröristler Türkiye'ye 15 Gün Önce Girmişler". *Milliyet*, 9.08.1982.

²⁸ "Ve Köpeğin Sonu". *Hürriyet*, 8.08.1982.

Dönemin başbakanı Sadi Irmak konu ile ilgili olarak teröristlere arka çıkan devletlerin çok dikkatli olması gerektiğine vurgu yaparken, yine bir devlet yetkilisi ise şu açıklamayı yapmıştır: *“Ermenilerin ve kışkırtıcıların yaptıkları zulüm ve çektirdikleri acıların hesabının görüleceği günlerin mutlaka geleceğine inanıyorum”*. Yakın dönemde Orly Havaalanı’na da baskın düzenleyen ASALA’nın bir militanı İngiltere’de yakalanırken, Fransız polisi ve İngiliz polisinin ortaklaşa yürüttüğü çalışmayla Fransa’nın Orly Havaalanı ve diğer ölkelerdeki eylemlere karıştığı iddia edilen, ASALA üyesi bir kişi de İngiltere’nin Plymouth kentinde yakalanmış; Jean Charless Sansonetti adındaki terörist ise tutuklanmıştır.²⁹

Esenboğa saldırısında bulunan ve yaralı kurtulan Ermeni terörist Leon Ekmekçiyan mahkemede *“Bizi aldattılar, beynimizi yıkadılar. Kendi çıkarları için bizi kullandılar. Türklerle Ermeniler dost olarak yaşamalıdırılar.”* ifadelerine şunları eklemiştir: *“1915 yılında Ermenilere bir haksızlık yapılmışsa bile, bu haksızlığa bugün yeni bir haksızlıkla cevap verilemez.”* Balcı, köşe yazısında bu ifadeleri şöyle yorumlamıştır: *“Bize öyle geliyor ki, Ekmekçiyan’ın mahkemede söyledikleri sadece ASALA’nın görüşlerine değil, bu dost (!) ölkelerin basın, televizyon ve de kimi hükümet yetkililerinin görüş ve tutumlarına da ters düştü. Kim bilir Fransız televizyonu belki de Ekmekçiyan davasını fırsat bilip, bir Ermeni militanla yeni bir görüşme düzenler. Ya da Mitterand’ın bir bakanı seçim bölgesindeki Ermenilere yine ‘Ermeni davasından’ söz eder... Böylece Mondros Mütarekesi’nden sonra ‘Doğu Lejyonu’ adlı Fransız birlikleri ile Maraş, İskenderun, Antep, Urfa’ya Ermeni çetelerini getirdiklerini ve iki halkı kırdırdıklarını unuttur. Vicdanı rahat eder... Terörist Ekmekçiyan’ın söyledikleri, her diplomatımız vurulduğunda tek yanlı TV programları düzenleyen bazı Batılı ölkelerle, ‘Sükât altındır’ misali, olayı kınamak için tek söz bile söylemeyen kuzeydeki büyük komşumuzu acaba biraz düşündürmüş müdür dersiniz?”*³⁰ Emniyet güçleriyle çıkan çatışma sonunda Ekmekçiyan’ın saldırıyı beraber düzenlediği Zohrah Markisyan ölü, kendisi ise yaralı ele geçirilmiştir. 7 Ağustos 1982 tarihinde Esenboğa Havalimanı’na düzenlenen saldırı ile 9 kişinin hayatını kaybetmesine

²⁹ “Esenboğa Olayı Meclis’te Kınandı”. *Milliyet*, 10.08.1982.

³⁰ Balcı, Ergun. “Ekmekciyan Olayı”, *Cumhuriyet*, (09.09.1982).

sebepe olan ASALA militanı Levon Ekmekçıyan idama mahkûm edilmiştir. Yargılamayı gerçekleştiren Ankara 3 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi 7 Eylül 1982 günü Ekmekçıyan'a ölüm cezası vermiş ve kararın MGK tarafından onaylanmasının ardından Ekmekçıyan'ın cezası 29 Ocak 1983 günü Ankara Ulucanlar Cezaevi'nde uygulanmıştır.³¹

Artin Penik Olayı (10 Ağustos 1982)

Artin Penik, ASALA tarafından 7 Ağustos 1982 tarihinde Esenboğa Havalimanı'nda gerçekleştirilen saldırıyı protesto etmek amacıyla Taksim Meydanı'nda yaşamına son vermek isteyen Ermeni asıllı Türk vatandaşdır. 7 Ağustos 1982'de ASALA'nın Esenboğa Havaalanı'na düzenlediği bu saldırıda 9 kişi hayatını kaybetmiş ve 72 kişi yaralanmış olup, saldırıdan sonra ASALA'nın eylemlerine tepki göstermek isteyen Artin Penik, 10 Ağustos 1982'de Taksim Meydanı'nda yaşamına son vermek istemiştir. Olayın ardından ise yaklaşık beş gün tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetmiştir.³²

Olayın gerçekleştiği günlerde 61 yaşında olan Artin Penik, kısa konuşmasının ardından kendini yakma girişiminde bulunmuş ve sonrasında çevredeki güvenlik görevlileri tarafından ağır yaralı halde hastaneye kaldırılmıştır. Güvenlik görevlileri ve bir otobüs şoförü olaya müdahale etmeye çalışsa da Artin Penik ağır yaralanmış ve kaldırıldığı hastanede kendine geldiğinde ise “ASALA katillerini protesto ediyorum.” ifadelerini kullanmıştır.³³

Her ne kadar Artin Penik bir otobüs şoförünün aracını durdurduktan sonra sıktığı köpükle ölümden kurtulsa da ilerleyen günlerde hastanede tedavi gördüğü sırada kurtarılamayarak yaşamını kaybetmiştir. Artin Penik bu girişimde bulunmadan önce olay yerine bıraktığı mektupta

³¹ Beriş, Hamit Emrah. *Demokrasiye Kara Bir Leke 12 Eylül 1980 Darbesi*. Ankara: TBMM Prestij Eserler Dizisi, 2002.

³² Durukoğlu, Salim. “Türklerin Uğradığı İşkence, Sürgün, Katliam ve Soykırımlar Sözlüğü”. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 3. 7 (2015), 219.

³³ “Bir Ermeni Yurttaş Kendini Yaktı”. *Cumhuriyet*, 11.08.1982.

“ASALA canileri zamanı gelince Türk ulusu sizin cezanızı verecektir.” ifadesi yer almaktadır. ASALA’nın Esenboğa’da yaptığı katliamı protesto etmek amacıyla olan Artin Penik mektubunda *“Günahsız insanları öldürmeye devam ederseniz size yeminle söylüyorum kökünüz kazınacak...Türk ulusu sizin cezanızı verecek.”* diye yazmıştır.³⁴

Artin Penik’in mektubunun tam metni şu şekilde basında yer almıştır: *“Patrikhane ve Türkiye’deki bütün Ermeniler namına sizi protesto edip, kendimi yakıyorum. Size sesleniyorum ASALA canileri. Masum insanları arkadan kahpece öldürmekle, bu işler halledilemez. Siz emperyalistlerin oyununa geliyorsunuz. Size tarihi yanlış anlatıyorlar. O zaman da emperyalistlerin oyunuyla yüzbinlerce insan kayıp oldu. Kendinize gelin. Sizi kandırıyorlar. Şurada birkaç bin Ermeni kaldı. Bunları da mı yok etmek istiyorsunuz? Fakat buna asla muvaffak olamayacaksınız. Bugün nasıl kardeşçe geçiniliyorsa, bundan sonra aynen devam edecek. Fakat siz kahpece günahsız insanları öldürmeye devam ederseniz, size yeminle söylüyorum kökünüz kazınacak. Kendinize gelin. Bizim bildiğimiz Ermeniler mert olur. Kahpece arkadan masum insanları öldürmez. Sizi biz Ermeni olarak asla kabul etmiyoruz. Fransa’nın eski reisi cumhuru Ciskar, sizi de Ermeni olarak lanetliyoruz. Zamanında rey avcılığı için yaptıklarına göz yummasaydın, bunlar şımarmazdı. Yazacak çok şey var, lüzum görmüyorum. Zamanı gelirse, Türk ulusu sizin cezanızı verecek. O zamandan bugüne kadar ölenlerin canına rahmet diler, yakınlarına sabırlar ve baş sağlığı dilerim. Bütün Türkiye’deki vatandaşlarıma sabırlı olmalarını Allah’tan dilerim. Saygı ve hürmetle hepinize elveda.”*³⁵

Olayın ardından yakın arkadaşı İsmail Cevizci ile gerçekleşen ve basında yayınlanan röportajda arkadaşı Artin Penik’in Türkiye’yi sevdiğini ve Türkiye’ye yönelik yapılan saldırılara tepkili olduğunu ortaya ifade etmektedir. *“Öylesine Türkiyeli, öylesine Türk’tü ki...Saklardı Ermeniliğini, saklamak isterdi. Burada doğmuş, burada öğrenmiş, burada da doğmuştu. Arif adını takmıştı kendisine. Ben de öyle çağırırdım onu [O’nu]. Çok duygulu adamdı o [O]. Ne zamandır için için kendini yediğinin farkındaydım. Ermeni*

³⁴ “Bir Ermeni Vatandaş Taksim’de Kendini Yaktı”. *Milliyet*, 11.08.1982.

³⁵ “Artin Bıraktığı Mektupta Şöyle Diyordu”. *Hürriyet*, 11.08.1982.

teröristlerin diplomatlarımıza karşı giriştiği saldırılar çok üzüyordu benim Arif abimi. Herşey [her şey] cinayette o da [O] ölüyordu.”.³⁶

Dönemin İstanbul Valisi Nevzat Ayaz’ın ziyaret ettiği Artin Penik³⁷ hastanede vefat etmeden önceki son sözleri dile getirmiştir: *“Bakın ben kararımı bir saniyede değiştirdim. Kararım Fransız Konsolosluğu önünde kendimi yakmaktı, çünkü (Asala terörü) bunlarla başladı. Eğer onlar bu terbiyesizlere cezalarını vermiş olsalardı bunlar bu kadar şımarmayacaktı. Bunlar buna göz yumdular ve bu hale getirdiler. Orada intihar ediyordum, düşündüm, zaten bunları tutuyorlar, daha kötü olur dedim, gittim ATATÜRK’ün huzurunda, çok ama çok sevdiğim ATATÜRK’ün huzurunda intihar ettim. Yine de yapabilirim, hiç gözümü kırpmam. Kimseye danışmadım, kendi kendime karar verdim, bu işi yaptım, vatanım uğruna her şeyi yaparım.”.³⁸*

ASALA’yı protesto etmek için kendini yakma girişiminde bulunan ve yaralı olarak tedavi gördüğü Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi’nde tüm tedbirlere rağmen kurtarılamayan Artin Penik’in cenazesinin 18 Ağustos 1982’de kaldırılacağı, Ermeni vatandaşımız için Kumkapı’da bulunan Meryem Ana Kilisesi’nde saat 13’te ayin yapılacağı ve daha sonra cenazenin Balıklı Ermeni Mezarlığı’nda toprağa verileceği bilgisi basında yer almıştır.³⁹ Nitekim Kumkapı Meryem Ana Kilisesi’nde Türk-Ermeni Patrikhanesi lideri Başpiskopos Şinork Kalustyan’ın yönettiği ayine İstanbul Valisi Nevzat Ayaz, 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Haydar Saltık’ı temsilen Albay Şinasi Yaycı ve kalabalık bir Ermeni topluluğu katılmış⁴⁰ ve Artin Penik 19 Ağustos 1982’de toprağa verilmiştir.

Sonuç

³⁶ “Arkadaşı Artin Penik’i Anlattı: Ben Bir Yolculuğa Çıkıyorum”. *Milliyet*, 14.08.1982.

³⁷ “Ayaz, Penik’i Ziyaret Etti”. *Milliyet*, 14.08.1982.

³⁸ Demirer, M. Arif. “Yuh Bize”. *Anayurt*, 10.08.2022.

³⁹ “Artin Penik Bugün Törenle Toprağa Veriliyor”. *Milliyet*, 18.08.1982.

⁴⁰ “Artin Penik Toprağa Verildi”. *Milliyet*, 19.08.1982.

Bu araştırmada, Artin Penik olayından hareketle tarih biliminde tarafsızlığın önemini vurgulamak amaçlanmış ve olaya ilişkin gazete arşivlerinden yararlanılarak çalışmanın verileri elde edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemleri; toprak kayıpları, dış borçlar, savaşlarda alınan yenilgiler, ıslahat hareketleri gibi önemli dönüşümlerin yaşandığı bir sürece işaret etmektedir. Bu süreçte Fransa'da meydana gelen ihtilal ile yayılan milliyetçilik akımının dünya genelinde çok uluslu imparatorlukları parçalanmanın eşiğine getirmesi kaçınılmaz olmuş ve Osmanlı Devleti gibi çok sayıda devletin parçalanma süreci hızlanmıştır. Nitekim 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl Osmanlı Tarihi genel olarak yenileşme hareketlerinin yanı sıra toprak kayıpları, ayrılıkçı isyanlar ile doludur.

Araştırma kapsamında incelenen Artin Penik olayı günümüzde sıklıkla gündeme getirilmeye çalışılan Ermeni iddialarından hareketle tarihi taraflı yorumlamanın bireysel ve toplumsal bakımdan istenmeyen sonuçlara neden olabileceğini göstermektedir. Küreselleşen günümüz dünyasında ulus devletler kurulmuş olsa da etnik köken, din, dil vb. bakımından farklı unsurlar bir arada yaşamaya devam etmekle birlikte; toplumların karmaşık yapıya sahip olma durumu günümüzde daha da artmış durumdadır. Tarihî olayları veya kişileri birtakım amaçlar doğrultusunda bir politika aracı haline getirmek hedef alınan devletin vatandaşı olan kişilerin bireysel ve toplumsal huzurunu da olumsuz etkileyebilmektedir. Nitekim Esenboğa saldırısının ardından olaya ilişkin tepkisini kendisine zarar vererek ortaya koymaya alışan Artin Penik olayı bu tespiti doğrulayan örneklerden biridir. şu an 1915'li yıllarda olmamakla birlikte 100 yıl önce meydana gelen olayları, bilimsel verileri göz ardı ederek siyasi çıkar için sürekli olarak gündeme getirmek ne Ermenilere ne de onlara sempati duyanlara yarar getirebilir. Küreselleşmenin hızlı bir şekilde gerçekleştiği günümüz dünyasında, geçmişten gelen bazı sorunların çarpıtılarak servis edilmesi, dünya kamuoyunun yanlış yönlendirilmesi, toplumlar arasındaki kin ve

düşmanlık duygularını arttırmaktan başka bir işe yaramamaktadır.⁴¹

Bir bilim olarak tarihin inşasında, geçmişteki kişi ya da olaylar insan süzgecinden geçerek yorumlansa da tarihçi geçmişi mümkün olduğu kadar tarafsız değerlendirmekle yükümlü olduğunu göz önünde bulundurmalıdır. Bu nedenle tarih bilimi, siyasetin, ideolojilerin, önyargıların amaçlarından uzak olarak inşa edilmeli ve bu çerçevede bir araç olmasına müsaade edilmemelidir. Ancak günümüzde Ermeni iddiaları başta Avrupa olmak üzere çok sayıda ülkede siyasetin ve uluslararası politikanın aracı haline gelmiş durumdadır. Bu noktada tarih biliminin alanına giren bir konunun tarafsız olarak değerlendirmeden ve bu iddiaları çürüten argümanları görmezden gelerek Türkiye'ye karşı tutum takınmak ve bu iddiaları desteklemek bilimsellikten ve siyasal etikten uzak davranışlardır.

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler içinde Ermeni iddialarını en fazla savunanlar arasında ilk sırada Fransız milletvekilleri gelirken, İsveç, Belçika, İtalya, Hollanda ve Danimarka'nın temsilcileri de bu iddiaları destekler tutumları ile ön plana çıkmaktadır. Bu ülkelerin geçmişte sömürge topraklarında yaptıkları uygulamaları görmezden gelerek Türkiye'ye yönelik bu tür ithamlarda bulunmaları oldukça ilginçtir. Nitekim Belçika'nın Kongo'da, Fransa'nın Ruanda ve Cezayir'de, Rumların Kıbrıs'ta, Yunanistan'ın Batı Trakya'da, Hollanda'nın ise Srebrenica ve Endonezya'daki insanlık dışı uygulamaları önemli insanlık suçlarını teşkil eder niteliktedir.⁴²

Ancak Avrupa Parlamentosu ve ABD Kongresi'nin yaptığı açıklamalar tarafsız olmamakla birlikte, bu noktada Avrupa'da ve ABD'de Ermenilerin temsilci kurumlarda önemli bir baskı grubunu oluşturduğu önemli bir gerçektir. Ayrıca siyasi kurumlardan hukuki veya soykırım

⁴¹ T.C. Genelkurmay Başkanlığı. *I. Dünya Savaşı Sırasında Ermenilerin Türklere Yaptığı Katliam Fotoğrafları*. Ankara: Genelkurmay Ataşe Başkanlığı Yayınları, 2000, 15.

⁴² Altınbaş, Deniz. "Avrupa Birliği Kurumlarında Ermeni Meselesi". *Ermeni Araştırmaları*, 39 (2009), 134.

gibi sözde hukuki kararlar beklemek, güçler ayrılığı ilkesine ters düşmektedir. Siyasi kurumlar hukuki süreçlere veya tarihe müdahale edecek bir konumda olmamalıdır. Diaspora Ermenilerinin ve Ermeni propagandasının Avrupa Parlamentosu, ABD Kongresi'nde elde ettiğı ilgi onlar açısından bir başarı olarak değerlendirilse de bu kurumlar aracılığıyla hedeflerine ulaşmaları tarihsel gerçekliğe aykırı bir durum oluşturmaktadır.⁴³

Siyasiler temsil ettikleri toplum tarafından politika üretmek amacıyla seçilen temsilciler olmakla birlikte söylem ve davranışlarında sorumluluk sahibi olarak hareket etmeleri son derece önemlidir. Henüz internetin yaygınlaşmadığı 80'li yıllarda meydana gelen Artin Penik olayı, tarihin farklı amaçlarla çarpıtılarak yorumlanması ve bunun örgütler tarafından gerekçe olarak kullanılması bireysel ve toplumsal refleksleri etkilediğini gösteren en önemli olaylardan biridir. Özellikle günümüzde bireyler ve toplumlar arası iletişimin oldukça hızlandığı günümüzde asılsız bir haberin bile kitleleri harekete geçirebildiğı göz önünde bulundurulduğunda bu durumun saman alevi gibi gelişerek insanlar ve toplumlar için yıkıcı etkileri olabileceğı gözden uzak tutulmamalıdır. 1980 sonrası dönemde kitle iletişim araçlarının ve medyanın da katkısıyla söylemler önem kazanmakla birlikte toplumsal hareketler kaynaklara ve siyasi fırsatlara gereksinim duymakla birlikte bireylerin zihnine ve duygularına dokunmaya önem vermektedir. Bu nedenle bu hareketler daha geniş bir kitleye ulaşabilmek ve destekçi toplamak amacıyla hedef kitlesinin ve toplumun anlama ve yorumlama biçimlerini göz önünde bulundurarak farklı strateji ve söylemlere başvurabilmektedir.⁴⁴

Ermeni iddiaları karşısında yalnızlaştırılmaya çalışılan Türkiye'de tarihçilerin araştırmaları ile gerçekleri ortaya koymaları büyük önem

⁴³ Akşın, Sina. "Ermeni Meselesinin Genel Bir Değerlendirmesi". *Ermeni Araştırmaları*, 50 (2015), 103.

⁴⁴ Keskin, Sabriye. "1960 Sonrası Toplumsal Hareket Teorileri ve Çerçeveleme Teorisinin Önemi. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)*, 9. 2 (2023), 161.

taşımaktadır. Günümüzde Ermeniler, dünya genelinde⁴⁵ 50'den fazla araştırma merkezi aracılığıyla hedeflerini gerçekleştirmek için çalışmalarına devam etmekle birlikte Türkiye'de de mevcut belgeler incelenerek yurt dışındaki ülkelerde yayınlar yapılmasına öncelik verilmeli, uluslararası akademik organizasyonlar düzenlenmeli, bilimsel araştırmalara devam edilmelidir. Bunun yanında devlet kuruluşlarının ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının da yoğun bir şekilde bu yöndeki çalışmaların içinde yer alması büyük önem taşımaktadır.⁴⁶

Bu iddialara karşı bilimsel argümanlara ve belgelere dayanan yayınların arttırılması önemli olmakla birlikte Türkiye'nin uluslararası platformlarda kendisine yöneltilen bu iddialara karşı bilimsel verilere dayanan araştırma sonuçlarıyla karşılık vermesi son derece önemlidir. Son dönemlerde Türk bilim insanlarının Ermeni iddialarına ilişkin araştırmaları sonuç vermeye başlamakla birlikte bu durum iddia sahiplerinin tarafsız olmadıklarını kanıtlar niteliktedir. Batının terörün çirkin yüzünü görmeye başlaması ve diğer yandan Türkiye'nin imajının uluslararası arenada artması da⁴⁷ stratejik hareket edildiğinde Türkiye'ye yöneltilen bu iddiaların amacına ulaşmasını önleyecektir. Bu nedenle Ermeni iddialarının gerçeklere dayanmadığını ortaya koyan çalışmaların arttırılması gerekmekte olup özellikle genç araştırmacıların bu konuya yönelik ilgi ve farkındalığının arttırılması hususunda ortaokul ve lise düzeylerinden başlayarak verilen sosyal bilgiler ve tarih derslerinde bu konuya yeterli süre ayrılmalı ve konuya ilişkin kazanımlara müfredatlarda daha fazla yer verilmelidir. Ermeni iddiaları ile ilgili olarak yabancı yayınlar takip edilmeli ve bu yayınlarda yer aldığı tespit

⁴⁵ Bu doğrultuda çalışmalarda bulunan kurumlardan birisi Gülbenkian Vakfı'dır. Müze ve koleksiyon çalışmalarının yanı sıra vakfın Türkiye'de bulunan Ermeni kurumlarına yardımlarda da bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Okumuş, Ali. *Kalust Sergiz Gülbenkian ve Türk Petrol Şirketi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2014.

⁴⁶ Karakaya, Recep. "Ermeni İddiaları Karşısında Türkiye'de Yapılan Çalışmalar (2008-2023)". *Tarih Dergisi*, 81. 3 (2023), 189.

⁴⁷ Akşin, Sina. "Ermeni Meselesinin Genel Bir Değerlendirmesi", 103-104.

edilen iddialara karşı sağlam argümanlar geliştirilerek bu argümanlar ülke ve dünya kamuoyu ile paylaşılmalı; bu iddialara karşı bilimsel zemine dayanan akademik yayınlar arttırılmalıdır. İddialara kaynak olarak gösterilen tarihî belgeler yeniden gözden geçirilmeli ve taraflı ve yanlı yorumlar tespit edilerek kamuoyuna sunulmalıdır.

Kaynakça

- Akşin, Sina. "Ermeni Meselesinin Genel Bir Değerlendirmesi". *Ermeni Araştırmaları*, 50 (2015): 87-106.
- Altınbaş, Deniz. "Avrupa Birliği Kurumlarında Ermeni Meselesi". *Ermeni Araştırmaları*, 39 (2009): 67-142.
- Armaoğlu, Fahir H. *Siyasî Tarih 1789-1960*, 2. baskı, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975.
- Aydın, Nurhan. (2011). "Asılsız Soykırım İddiası ve Ermeni Terörü", 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Tam Metin Kitabı*, C. 1, Ankara: 173-192.
- Balcı, Ergun. "Ekmekciyan Olayı", *Cumhuriyet*, (09.09.1982)
- Beriş, Hamit Emrah. *Demokrasiye Kara Bir Leke 12 Eylül 1980 Darbesi*. Ankara: TBMM Prestij Eserler Dizisi, 2002.
- Beyoğlu, Süleyman. "1915 Tehciri ve Soykırım İddiaları". *Uluslararası Türk Ermeni İlişkileri Sempozyumu*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 2001.
- Birleşmiş Milletler. "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, <https://www.un.org>, 9.12.1948.
- Bloch, March. *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*. çev: Ali Berktaş, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Budak, Mustafa. "Balkanlarda Osmanlı Hoşgörüsü mü, Osmanlı Adaleti mi?". *Avrasya Etüdleri*, 50. 2 (2016): 259-277.
- Collingwood, Robin George. *Tarih Tasarımı*. çev: Kurtuluş Dinçer, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1996.
- Demirer, M. Arif. "Yuh Bize". *Anayurt*, 10.08.2022.
- Doğan, O. "Ermeni Komiteleri Hınçak ve Taşnaksütun Rus Adalet Bakanı Y. Muravyev'in Ermeni Komitelerine İlişkin Raporu". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2008): 307-328.

- Durukoğlu, Salim. "Türklerin Uğradığı İşkence, Sürgün, Katliam ve Soykırımlar Sözlüğü". *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 3. 7 (2015): 211-258.
- Engin, Vahdettin. "Sultan II. Abdülhamid'e Düzenlenen Ermeni Suikastı ve Bu Sebepçe Belçika ile Yaşanan Diplomatik Kriz". *Belleten*, 59. 225 (1995): 413-428.
- Erşan, Mesut. "Dünden Bugüne Türk-Ermeni İlişkilerine Genel Bir Bakış ve Ermeni Tehciri". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 1. 4 (2018): 1-10.
- Eryılmaz, Bilal. "Osmanlı Devleti'nde Nüfus Sayımları ve Nüfusun Yapısı". *Türk İdare Dergisi*, 380 (1998): 81-115.
- Hobsbawm, Eric J. *Tarih üzerine*, çev: Osman Akınhay, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2001.
- Karacalı, Alpay. *Talat Paşa'nın Anıları*. 19. baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024.
- Karakaya, Recep. "Ermeni İddiaları Karşısında Türkiye'de Yapılan Çalışmalar (2008-2023)". *Tarih Dergisi*, 81. 3 (2023): 147-194.
- Karakaya, Recep, Ünemlioğlu, Ümmihani, Kahriman, Salih, Dilber Seher, Durmuş, Cafer, Karaca, Yılmaz, Özdemir, Hüseyin, Uygun, Aziz Mahmut, Yekeler, Numan, Çakıcı, Mustafa, Torun, Ahmet Semih. *Osmanlı Belgelerinde Ermenilerin Sevk ve İskânı*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No. 91, 2007.
- Keskin, Sabriye. "1960 Sonrası Toplumsal Hareket Teorileri ve Çerçeveleme Teorisinin Önemi". *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)*, 9. 2 (2023): 143-166.
- Kurtuluş, Fehmi. *Ermeni Tehciri ve Alınan Önlemler*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, 2019.
- McCarthy, Justin. *The Anatolian Armenians 1912-1922, Armenians in the Ottoman Empire and Modern Turkey (1912-1926)*, İstanbul: Boğaziçi University Publications, 1992.
- McCarthy, Justin. "Tarihten Korkmayın". *Milliyet*, 28.08.2000.

- Munslow, Alun. *Tarihin Yapısökümü*, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.
- Okumuş, Ali. *Kalust Sergiz Gülbenkian ve Türk Petrol Şirketi*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2014.
- Özcan, Azmi. "Milliyetçilik". *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 30, 2020.
- Özşavlı, Halil. "Ermeni Milliyetçilik Hareketlerinin Doğuşu Taşnak-İttihat ve Terakki İttifakı". *Ermeni Araştırmaları*, 41 (2012): 141-190.
- Sezer, Cemal. "Osmanlı Devleti'nin Sevk Sırasında Ermenilere Yönelik Uygulamaları 1915-1917". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 13 (2011): 30-53.
- Shaw, J. Shaw. "The Ottoman Census System and Population 1831- 1914". *International Journal of Middle East Studies*, 9 (1978): 325-338.
- Süslü, Azmi. "Tehcir Olayındaki Gerçekler". *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6. 1 (2014): 277-286.
- Şimşir, Bilal N. *Şehit Diplomatlarımız (1972-1994)*. C. 1-2, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2000.
- T.C. Genelkurmay Başkanlığı. *I. Dünya Savaşı Sırasında Ermenilerin Türklere Yaptığı Katliam Fotoğrafları*. Ankara: Genelkurmay Ataşe Başkanlığı Yayınları, 2000.
- Uzun, Turgay. "Osmanlı Devleti'nde Milliyetçilik Hareketleri". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 4 (2000): 257-275.
- Vayne, Paul. *Tarih Nasıl Yazılır?*. çev. Nihan Özyıldırım, İstanbul: Metis Yayınları, 2014.
- "Ermeni Teröristler Türkiye'ye 15 Gün Önce Girmişler". *Milliyet*, 9.08.1982.
- "Esenboğa Olayı Meclis'te Kınandı". *Milliyet*, 10.08.1982.
- "Bir Ermeni Vatandaş Taksim'de Kendini Yaktı". *Milliyet*, 11.08.1982.
- "Saldırganların Açıklamaları". *Cumhuriyet*, 06.10.1982.
- "Bir Ermeni Yurttaş Kendini Yaktı". *Cumhuriyet*, 11.08.1982.
- "Patrik'in Açıklamaları". *Hürriyet*, 9.08.1982.
- "Artin Bıraktığı Mektupta Şöyle Diyordu". *Hürriyet*, 11.08.1982.
- "Ve Köpeğin Sonu". *Hürriyet*, 8.08.1982.
- "Arkadaşı Artin Penik'i Anlattı: Ben Bir Yolculuğa Çıkıyorum". *Milliyet*,

Berrin BAYBURT
Basında Artin Penik Olayı

14.08.1982.

“Ayaz, Penik’i Ziyaret Etti”. *Milliyet*, 14.08.1982.

“Artin Penik Bugün Törenle Toprağa Veriliyor”. *Milliyet*, 18.08.1982.

“Artin Penik Toprağa Verildi”. *Milliyet*, 19.08.1982.

“Gölbey: Artin Penik’in Mezarı Duruşu Nedeniyle Bakımsız”. *Milliyet*,
26.02.2016.